

Estudi de l'impacte econòmic de l'activitat turística a la ciutat de Barcelona (2009)

Síntesi

Grup de recerca AQR-UB i IREA
Juny 2010

En el marc de la realització del Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona, s'han encarregat diversos estudis a grups de recerca universitaris i a empreses especialitzades en l'anàlisi del turisme, amb l'objectiu de generar nou coneixement aplicable al procés de reflexió sobre el turisme i la ciutat endegat pel Pla. Aquests estudis han estat coordinats per l'Oficina del Pla.

L'impacte de l'activitat turística a la ciutat de Barcelona (2009)

- Resum executiu -

*Pla Estratègic de Turisme
de Barcelona*

Juny 2010

**Grup de Recerca AQR
de la Universitat de Barcelona.**

Institut de Recerca en Economia
Aplicada (IREA)

Espai de Recerca en Economia
Avinguda Diagonal, 690
08034 BARCELONA

Telèfon: 93 403 72 41
Fax: 93 403 72 42

E-mail: aqr@pcb.ub.es

Pàgina web: <http://www.pcb.ub.es/aqr>

1. INTRODUCCIÓ-OBJECTIU

En aquest treball¹, el Grup de Recerca AQR-IREA de la Universitat de Barcelona analitza quin va ser l'impacte econòmic de l'activitat turística a la ciutat de Barcelona l'any 2009. Cal assenyalar que tot el document, i consegüentment la metodologia emprada, es sustenta en les recomanacions de la Comissió Europea, l'OCDE, les Nacions Unides i l'OMT per a l'elaboració de comptes satèl·lits del turisme^{2,3}. En especial, es segueixen aquestes recomanacions pel que fa a la definició de visitants, distingint entre aquells que pernocten (turistes) i els que no ho fan (excursionistes).

Per realitzar l'estimació de l'impacte de l'activitat turística l'any 2009, també disposem d'una informació estadística de base més rica que en anys anteriors. Així, per exemple, podem referir per la seva importància les següents millores envers la informació de base disponible:

- Enquesta per la quantificació del nombre total de visitants a la ciutat de Barcelona 2009⁴.
- Enquesta per identificar quins són els multiplicadors que caracteritzen les relacions intersectorials que es produeixen com a conseqüència de la despesa directa realitzada pels visitants a la ciutat de Barcelona⁵.
- Millora de la informació disponible envers la caracterització de la despesa realitzada pels turistes a la ciutat de Barcelona.
- Utilització de les Taules Input-Output 2005
- Noves estimacions del PIB^{6,7,8} comarcal i municipal de Catalunya

¹ Aquest treball s'enmarca en un conveni del grup de recerca AQR-IREA amb el Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona.

² *International Recommendations for Tourism Statistics*. United Nations & World Tourism Organization (2008) United Nations Publication. ST/ESA/STAT/SER.M/83/Rev.1. Madrid and New York, 2008.

³ Per un grau de detall més elevat es pot consultar el contingut de l'annex I.

⁴ Aquesta enquesta ha estat realitzada per Tea-Cegos Consultur pel Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona.

⁵ Aquest estudi ha estat realitzat pel grup de recerca AQR-IREA de la Universitat de Barcelona pel Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona. Per a més informació sobre aquest estudi, veure l'annex III d'aquest document.

⁶ Per a més informació es pot consultar: <http://www.idescat.cat/novetats/?id=663>

⁷ Les noves estimacions del PIB comarcal i municipal de Catalunya es presenten d'acord amb la base comptable 2000 i tenen com a referent metodològic els resultats de les Taules Input-Output de Catalunya 2001, la seva actualització 2005 i els Comptes econòmics anuals de Catalunya.

⁸ Les dades sobre el Producte interior brut de la ciutat de Barcelona es poden consultar al web de l'Idescat mitjançant el link:

<http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&V0=1&V1=08019&V3=1538&V4=1539&ALLINFO=TRUE&PARENT=100&CTX=B>

Les millores observades en la informació de base, tant en un sentit quantitatiu com qualitatiu, han fet possible estimar l'impacte amb un grau de precisió més alt (per exemple, pel que fa a la quantificació del nombre d'excursionistes i dels turistes que s'allotgen en el segment que designem com *altres tipus d'establiments*, és a dir, aquells que no són ni hotels, ni pensions, ni apartaments turístics legals) i, d'altre, ampliar els objectius analítics de l'estudi. Així, l'estudi que analitza l'impacte registrat l'any 2009 presenta algunes ampliacions comparant-lo amb el que es va fer per estimar l'impacte de l'activitat turística a la ciutat de Barcelona l'any 2007.

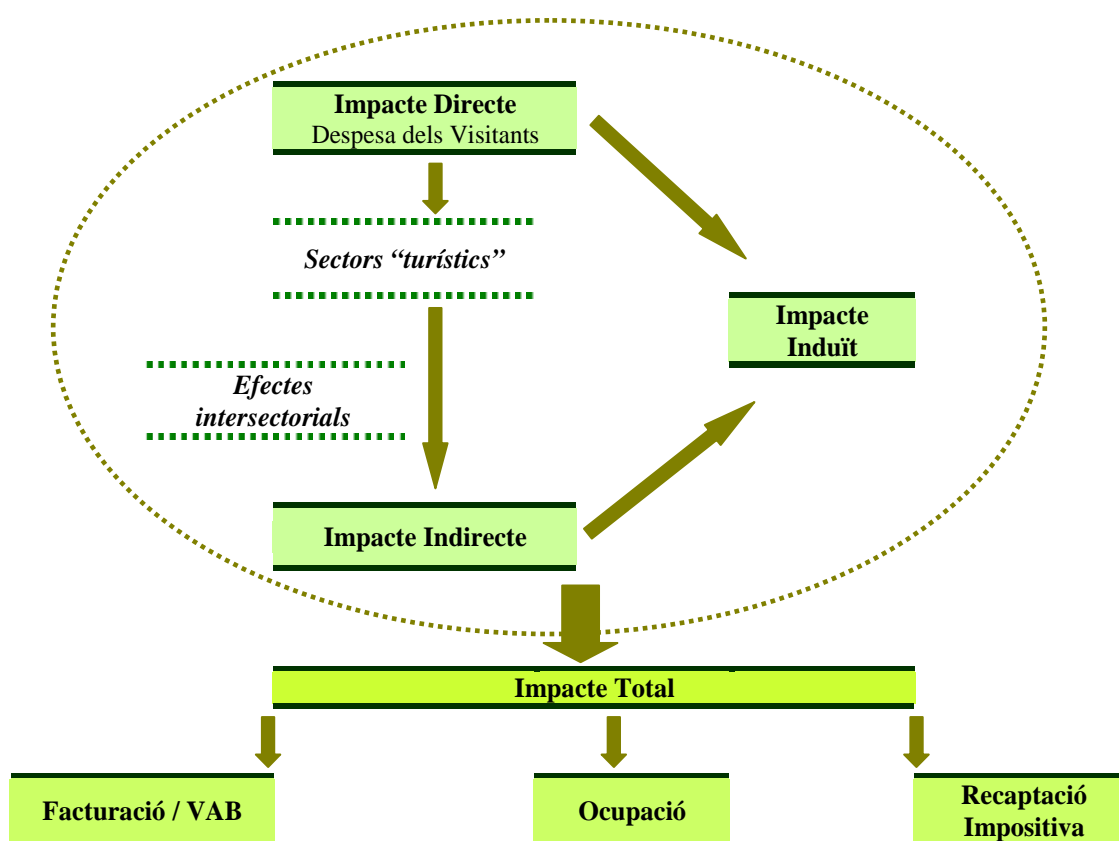
Alhora, l'estudi d'enguany incorpora les següents novetats:

- **Estimació dels efectes induïts**, que són aquells que es deriven del consum que es materialitza amb les remuneracions d'assalariats generades com efecte directe i indirecte de la despesa realitzada pels visitants de la ciutat de Barcelona l'any 2009.
- **Desagregació territorial** (ciutat de Barcelona, resta de la Regió Metropolitana de Barcelona, resta de Catalunya) de l'impacte generat pels visitants (turistes + excursionistes) de la ciutat de Barcelona.
- **Desagregació de la despesa directa realitzada pels turistes que s'allotgen a hotels** segons el seu origen i la motivació del seu viatge.
- Quantificació de l'impacte en termes de **recaptació fiscal**.

2. TRETOS GENERALS DEL PLANTEJAMENT METODOLÒGIC

Com ja s'ha referit anteriorment, aquest treball té com a objectiu la quantificació de l'impacte econòmic del turisme a la ciutat de Barcelona l'any 2009. Per tal d'estimar quin és aquest impacte s'avaluen quins són els efectes econòmics directes, indirectes i induïts que es deriven de l'activitat turística a la ciutat de Barcelona.

Esquema 2.1. Efectes econòmics derivats de l'activitat turística realitzada pels visitants de la ciutat de Barcelona

Per tal d'arribar a estimar quina és la magnitud d'aquest efecte, cal conèixer:

- Quina és la **despesa realitzada pels turistes al territori**.
- Quina és la **proporció de l'activitat total dels establiments dels "sectors turístics" del territori que es deriva de l'activitat turística**.
- Quins són els **efectes intersectorials** que aquesta activitat genera sobre la resta de sectors econòmics.

En aquest treball, com mostra l'esquema 2.1, es consideren tres tipus d'efectes econòmics: els directes, els indirectes i els induïts. L'impacte total de l'activitat turística es mesura per les diferents variables d'interès: **facturació, VAB⁹, ocupació i recaptació impositiva.**

Els **efectes directes** són els efectes més immediats de la despesa realitzada pels visitants. Serien la suma de la despesa realitzada als hotels, als restaurants, als comerços, etc. del territori considerat.

Els **efectes indirectes** s'associen a l'activitat que, la despesa generada pels visitants a uns sectors concrets del territori, provoca sobre la resta de sectors a través dels vincles proveïdors-clients que hi ha entre les diferents empreses.

Els **efectes induïts** són aquells que es deriven de l'impuls que es transmet a l'economia a partir del consum que es duu a terme amb les rendes del treball que es generen com a conseqüència de la despesa turística realitzada pels visitants.

Conseqüentment, l'**efecte total** és la suma d'aquests tres tipus d'efectes que es generen fruit de l'activitat turística.

⁹ El valor afegit brut (VAB) representa la riquesa generada en l'economia durant el període considerat i s'obté com a diferència entre el valor de la producció i el valor dels consums intermedis utilitzats (primeres matèries, serveis i subministraments exteriors, etc.).

3. PRINCIPALS RESULTATS

El turisme a la ciutat de Barcelona és un sector força rellevant que de l'estudi realitzat permet assegurar que té un pes elevat i molt significatiu en el conjunt de les dades econòmiques de la ciutat. A l'any 2009, el turisme arribat a Barcelona ha suposat una facturació total de 6.196 milions d'euros a la ciutat, de 7.409 milions a la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB), i de 8.366 milions d'euros al conjunt de Catalunya. Això suposa una facturació diària d'uns 17 milions d'euros a la ciutat, de 20 milions a la Regió Metropolitana i de 23 milions al conjunt de Catalunya, l'origen de la qual és el conjunt de visitants a la ciutat de Barcelona al 2009. En promig, cada visitant ha aportat 278 euros de negoci a la ciutat i 375 euros al conjunt de Catalunya. En termes de facturació, també, per cada 100 euros de despesa realitzada pels visitants de la ciutat de Barcelona, la facturació total generada ha estat de 131,8 euros anuals a Barcelona, 25,8 euros anuals a la resta de la RMB i de 20,4 euros anuals a la resta de Catalunya. En total, 178 euros anuals al conjunt de Catalunya.

En termes de VAB, el turisme genera més de 3.512 milions d'euros a Barcelona, més de 4.127 milions al conjunt de la RMB, i més de 4.598 milions d'euros al conjunt de Catalunya.

En termes d'ocupació, el turisme ha justificat l'existència a l'any 2009 de més de 82 mil llocs de treball a Barcelona ciutat, més de 93 mil al conjunt de la RMB i més de 102 mil al conjunt de Catalunya. Per cada 9 mil euros mensuals de despesa turística realitzada a Barcelona, es mantenen 1,9, 2,2 i 2,4 llocs de treball a la ciutat de Barcelona, a la RMB i al conjunt de Catalunya, respectivament.

En termes de recaptació fiscal per IVA, IRPF i Impost de Societats, s'estima una recaptació al 2009 de més de 1.441 milions d'euros al 2009 associada a l'activitat turística a Barcelona. Així, per cada euro de despesa que fan els visitants de la ciutat de Barcelona, s'hi associa 1,78 euros de despesa al conjunt de Catalunya, el que es genera una recaptació impositiva de 31 cèntims d'euro anuals a Catalunya.

De l'estudi se'n desprèn que el PIB turístic és el 6% del PIB de la ciutat, i suposa el 2,4% del PIB de Catalunya. En termes d'ocupació, el pes del sector turístic és superior, en concret del 8% a Barcelona ciutat, i, del 4,1% del conjunt d'ocupats a Catalunya.

Cal tenir present, addicionalment, dos fets rellevants. El primer, és que aquest impacte no afecta sols als que treballen en aquest sector, sinó que es distribueix pel conjunt de sectors econòmics. El segon és que l'efecte tampoc es circumscriu a la ciutat de Barcelona, sinó que se'n beneficien empreses i treballadors de la resta de Catalunya. Per tant, de l'estudi se'n deriven unes externalitats clares, tant per la resta de residents/treballadors de la ciutat de Barcelona que directament no tenen relació amb el turisme, com per la resta de residents/treballadors que no viuen a Barcelona, però que indirectament se'n beneficien ja que l'activitat econòmica inicialment situada a Barcelona ciutat, es difon per la resta de la RMB i Catalunya. Aquestes externalitats s'originen per les relacions intersectorials que hi ha entre els sectors estrictament turístics i la resta de sectors econòmics.

Algunes dades que confirmen aquests fets són les següents. Respecte a la distribució dels efectes pel conjunt dels sectors econòmics, òbviament els sectors més beneficiats són els que ja s'anomenen "turístics". Com no pot ser d'una altra manera, en el sector de l'hoteleria el 91,1% del total de la seva facturació a la ciutat de Barcelona es deu al turisme (més de 1.600 milions d'euros anuals). Així mateix, respectivament, aquests percentatges són del 35% en el sector de la restauració (1.412 milions) i del 26,3% en el de comerç al detall i reparacions (786 mil euros). En el sector de transports, aquest percentatge és del 19,5% (305 mil euros), i en el sector Serveis lúdics i culturals és del 17,5% (595 mil euros anuals). Globalment, el 34,2% de la facturació d'aquests sis sectors turístics és directament imputable al turisme de la ciutat de Barcelona (4.701 milions d'euros al 2009). Així mateix, cal esmentar la importància que té el turisme sobre el sector de l'hoteleria i la restauració: a nivell de ciutat, quasi les dues terceres parts (en concret el 64%) de tota la despesa directe efectuada pels visitants (turistes més excursionistes) va a aquests dos sectors.

Si es tenen en compte el conjunt d'efectes (directes, indirectes i induïts), s'observa que l'Hoteleria, la Restauració i el Comerç al detall són els tres sectors que concentren el major augment en termes de Facturació, VAB i Ocupació fruit de la despesa turística realitzada a la ciutat. De fet, aquests tres sectors, pròpiament turístics, concentren quasi bé el 50% de tota la facturació i VAB generats a Catalunya (de manera directe, indirecte i induïda) i a prop del 70% de tota l'ocupació generada.

Però cal remarcar els beneficis que per a sectors “no turístics” té el turisme de la ciutat de Barcelona. De fet, els sectors d'Activitats Immobiliàries, Altres activitats empresarials, Comerç a l'engròs i Llars que ocupen personal domèstic, sense ser turístics, es troben també a la capçalera dels sectors més beneficiats pel turisme. Així, els sectors d'Activitats Immobiliàries, Altres activitats empresarials i Comerç a l'engròs concentren quasi bé el 17% de tota la facturació i VAB generats a Catalunya (de manera directe, indirecte i induïda). Alhora, els sectors d'Altres activitats empresarials, Llars que ocupen personal domèstic i Comerç a l'engròs concentren quasi bé el 20% de tota l'ocupació generada a Catalunya.

D'altra banda, les xifres ja aportades anteriorment demostren la rellevància de l'impacte que el turisme de la ciutat de Barcelona té sobre la resta de la RMB i Catalunya. Així, 1.200 milions d'euros anuals es facturen a la resta de la RMB (excloent Barcelona) i 957 milions d'euros més a la resta de Catalunya (excloent Barcelona ciutat)¹⁰, l'origen dels quals és l'activitat dels visitants a la ciutat de Barcelona. Així mateix, hi ha 11.000 ocupats a la RMB (excloent Barcelona) que deuen el seu lloc de treball al turisme que arriba a la ciutat, i aquesta xifra arriba als 20.000 ocupats pel conjunt de Catalunya. Globalment, el 75% de la facturació es realitza a Barcelona ciutat, però el restant 25% es distribueix entre la resta de la RMB (14%) i la resta de Catalunya (11%). En termes d'ocupació, el percentatge que es queda a Barcelona és superior (81%), i en termes de VAB és del 76%.

¹⁰ Això suposa 3,3 i 2,6 milions d'euros diaris de facturació addicionals a la resta de la RMB i Catalunya, respectivament.

Els resultats obtinguts pel 2009 de l'impacte del turisme de la ciutat de Barcelona s'han d'emmarcar en la crisi econòmica mundial actual. El turisme que rep Barcelona procedeix majoritàriament, tant de visitants catalans, com de visitants/turistes espanyols, com de turistes estrangers. Tots els entorns considerats (Catalunya, Espanya i la resta del món) s'han vist afectats per la crisi que es va començar a manifestar amb tota claredat en el 2008 i que en el 2009 s'ha intensificat. Aquest nou escenari justifica el canvi de resultats obtinguts entre 2007 i 2009.

De l'estudi efectuat, se'n deriva que degut al canvi de cicle, el nombre total de visitants s'ha reduït un 12,5%¹¹; el nombre de pernoctacions s'ha reduït un 16,7%¹²; i la despesa mitjana total dels visitants en un 17,2%¹³ (el 8% en la despesa hotelera i el 21,4% en l'extrahotelera). Tanmateix, diferenciant entre aquells visitants que pernocten i els que no ho fan, s'observa que la despesa total dels turistes ha experimentat un descens del 17,1% i la dels excursionistes un 18,6%.

Aquestes dades justifiquen que el nombre d'ocupats associats a l'impacte del sector turístic s'hagi reduït en més de 17.000 (-21,9%) persones; i el VAB s'hagi reduït en 785 milions d'euros (-16,9%). L'efecte que aquest canvi de cicle ha tingut sobre el pes del turisme sobre el PIB de la ciutat és del -1,2% i sobre el pes de l'ocupació ha estat del -1,4%.

Adicionalment, com s'ha comentat, entre el 2007 i 2009 hi ha hagut una important millora sobre les bases de dades disponibles per fer l'anàlisi, el que suposa un segon factor que ha modificat els resultats que es van obtenir al 2007. En aquest sentit, els canvis metodològics aplicats (aplicats gràcies a la millora de BBDD i la nova informació estadística disponible) expliquen el descens del 18,7% en termes de VAB respecte l'ús de l'anterior metodologia; l'augment del 12% en termes d'ocupació; el descens de l'1,5% en el pes del turisme en el PIB de la ciutat, i l'augment de l'1% en el pes del turisme en l'ocupació de la ciutat.

¹¹ La disminució del nombre de visitants es troba al voltant de 2,4 milions de persones

¹² Comparant les dades del 2007 i 2009, es constata que aquest darrer any es registren més de 4,813 milions de pernoctacions menys.

¹³ La despesa directa realitzada pels visitants s'ha reduït en més de 900 milions d'euros al període 2007-2009.

La darrera reflexió d'aquest resum executiu fa referència a una qüestió tècnica però que creiem és rellevant. De la lectura de l'estudi se'n desprèn l'excessiva quantitat d'escenaris construïts per obtenir els resultats. Aquests escenaris, han estat considerats davant la manca d'una institució que aglutini la majoria de la informació estadística rellevant sobre el turisme a Barcelona. Aquest fet, que pot ser més o menys comprensible, es complementa amb una elevada dispersió de xifres (en termes de despesa mitjana, nombre de pernoctacions i visitants, etc¹⁴) que introdueix un no desitjable grau d'incertesa sobre la fiabilitat dels resultats. En conseqüència, de cara al futur, i amb l'objectiu de conèixer millor la situació real del turisme a la ciutat de Barcelona, i del seu impacte, cal que la millora en la disponibilitat i fiabilitat de les dades sigui una realitat.

¹⁴ Per exemple, el nombre de visitants considerats en els diferents escenaris, a partir de les diferents fonts estadístiques disponibles va des de 22.397.826 fins a 24.534.261